

تدوین کاربست اقدام در بافت‌های تاریخی مبتنی بر رویکرد بازآفرینی فرهنگ‌مبنا (نمونه موردی: محله قنبرعلی‌بیگ شهر لار)^۱

زهرا اعتمادی^{۱*} (کارشناسی ارشد طراحی شهری، گروه شهرسازی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران)

(^۲مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران)

zahra_201155@yahoo.com

امیرحسین شهابی شهرضا^{۳*} (استادیار گروه شهرسازی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران، نویسنده مسئول)

(^۴مرکز تحقیقات افق‌های نوین در معماری و شهرسازی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران)

amirhosein_shabani@yahoo.com

تاریخ تصویب: ۱۴۰۰/۰۶/۳۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۲۲

صص ۷۶-۵۵

چکیده

اتخاذ رویکرد فرهنگی در شهرسازی به معنای تاکید بر معنای فرهنگی فضا در کنار فرم و محتوای آن است. بازآفرینی فرهنگ‌مبنا بر همین اساس به دنبال تعادل‌بخشی به ابعاد گوناگون شهر از منظر فرهنگ است. این پژوهش، با رویکردی میان‌رشته‌ای با نگاه به ادبیات فرهنگ شهری و کاربست بازآفرینانه، به دنبال پیوند نگاه فرهنگ‌مبنا در کنش بازآفرینانه در بافت‌های تاریخی است. این پژوهش بر حسب رویکرد توصیفی تحلیلی بر پایه نظریه زمینه‌ای بوده و ۱۵ نفر از ساکنین فعلی، ساکنین سابق و مطلعین از محله "قنبرعلی‌بیگ" لار در مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفتند. تحلیل به کمک نرم‌افزار MAXQDA 2018 و کدگذاری‌های سه‌گانه انجام شد؛ در اولین سطح از مقوله‌سازی به کمک گزاره‌های حاصل از مصاحبه‌ها، ۳۱۲ مقوله و در گام بعدی ابتدا ۵۰ طیف مفهومی و پس از فشرده‌سازی در دومین سطح ۱۰ مقوله مهم حاصل شده‌است. در نهایت، مقولات به دست‌آمده نهایی، دلستگی به زادگاه و علاقه به حفظ آن، رویدادمحوری، تغییر ساختار جمعیت‌شناختی از نظر قومی در کنار انطباق اجتماعی ساکنین جدید و بومی، رواج و رونق بالای تجارت در جوار محله، حفظ سنت استفاده روزانه از آب، حفظ هویت و خاطرات جمعی، اشاعه‌ی فرهنگ لارستان و کمک به اقتصاد فرهنگی شهر، نارضایتی از وضعیت کالبدی، تغییر کاربری ناسازگار با هویت تاریخی بافت، اتحاد و همدلی بین اهالی ساکن و سابق و مقوله هسته‌ای نیز "تداوم حیات و وحدت فرهنگی محله" می‌باشد که بر این اساس کاربست اقدام ارائه شده‌است.

کلیدواژه‌ها: بازآفرینی شهری فرهنگ‌مبنا، بافت‌های تاریخی، محله قنبرعلی‌بیگ، نظریه زمینه‌ای، لار

۱. این مقاله برگرفته از رساله کارشناسی ارشد زهرا اعتمادی در دانشکده هنر، معماری و شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد، با عنوان «تدوین چارچوب طراحی شهری در بافت‌های تاریخی با رویکرد بازآفرینی فرهنگ‌مبنا (نمونه موردی: محله قنبرعلی‌بیگ شهر لار)» است.

۱. مقدمه

حضور فرهنگ به عنوان عاملی که از یک سو ریشه در تاریخ دارد، و از سوی دیگر با آرزوها، خواسته‌ها و باورهای انسان‌ها در هم آمیخته و نوعی ویژگی منحصر به فرد را برای هر اجتماع انسانی شکل می‌دهد، بعدی ازلی دارد (مامفورد، ۱۳۸۵). فرهنگ و بازنمودهای فرهنگی، همواره به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از مناسبات شهر محسوب شده و هر شهری با فرهنگ و بارزهای فرهنگی مختص به خود، شناخته می‌شده است. ولی آنجا که سخن از معرفی دوباره فرهنگ به عنوان عامل توسعه مطرح می‌شود، می‌بایست به شرایط شهری دوران معاصر اشاره نمود. شرایطی که در آن فرهنگ را به عنوان نهادی بر جریان اقتصاد محور توسعه قرار می‌دهد، به شکلی که از دهه ۱۹۷۰ میلادی، بسیاری از شهرهای اروپایی، شاهد نوعی تجدید ساختار ناخواسته شدند که دلایل آن را می‌توان در جابه‌جایی صنایع و به تبع آن اشتغال، مهاجرت طبقه متوسط شهری به حومه‌ها، توسعه مراکز خرید در خارج از شهرها و افزایش مالکیت و وابستگی به خودروی شخصی دانسته‌اند. (باغبانی، ۱۳۹۵، ص. ۱۲). بنابراین جریان فعل و انفعالات فرهنگ شهری در بافت‌ها و ساخت‌های برآمده از زمان‌های مختلف، ویژگی‌ها و سازوکارهای متنوعی را در شهرها به همراه داشته‌است که مساله فرهنگ را نه فقط در تظاهرات کالبدی بلکه در هویت، معنابخشی و زیست پایدار آن قابل تامل می‌کند.

در سطح جهانی، چالش بافت‌های تاریخی به عنوان کانون اولیه زیست ساکنان شهرها برآمده از جایگاه خاص شان در حیات شهرها در ساختارهای فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و مدیریتی بیش‌وکم و با تقدم و تاخر در غالب کشورها مطرح بوده‌است. آنها یادآور خاطرات ارزشمند ساکنان خود می‌باشند که نقش مهم و تاثیرگذاری در هویت شهر و ساکنان خود داشته‌اند. با ورود مدرنیسم محلات قدیمی دچار تغییرات زیادی شدند و محلات قدیمی که به خاطر ساختار سنتی و قدیمی خود توان و فرصت انطباق با شرایط جدید را نداشتند به مرور فرسوده شده و کارایی خود را از دست دادند. عوامل و شرایط زیادی باعث سرعت بخشیدن به این تغییرات شده‌اند که از جمله‌ی آنها می‌توان به عوامل اجتماعی و اقتصادی اشاره نمود (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۹، ص. ۷۴؛ لطفی، ۱۳۸۹، ص. ۴۹). در ایران نیز بافت‌های تاریخی در اکثر شهرهایی که سابقه تاریخی مستندی دارند هم از یک سو با چالش‌ها و تهدیدهای عام و هم فراز و نشیب‌های برآمده از زمینه خاص، روبه‌رو بوده و هستند. پیچیدگی مساله بافت‌های تاریخی، در آنجا بیشتر می‌گردد که این گونه بافتی، به عنوان محمل شکل‌گیری شهرها و با وجود ساختارهای ریشه‌دار در ماهیت ذاتی ابعاد اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و فرهنگی شهرها در دوره معاصر، در مسیری متضاد با بافت‌های نوظهور، دچار توقف، تاخیر یا پس افتادگی در جریان روزآمدی شده‌اند و افول آن‌ها به معنای افول کانون هویت بخش و تعریف‌کننده‌ی حیات تاریخی شهرهاست.

بازآفرینی شهری فرهنگ‌مبنا از جمله رویکردهای متأخری است که اهداف احیاء و تداوم حیات شهری در بافت‌های تاریخی را همزمان دنبال می‌کند و بر اهمیت نقش فرهنگ در معنایی فراگیر و جامع، در قالب فضاها، مفاهیم، سازوکارهای فرهنگی موثر تأکید می‌ورزد. (حناچی، ۱۳۸۶، ص. ۱۵؛ لطفی، ۱۳۸۹؛ خان‌محمدی و دیگران،

۱۳۹۹). از این رو و با توجه به دوگانه فرهنگ و بافت تاریخی، مساله مورد مذاقه از یک سو، به ماهیت نگاه فرهنگ‌مبنا و تظاهرات شهری این رویکرد در شهرسازی و از سوی دیگر توجه به زمینه، بستر و خاستگاه فرهنگی شهر در مقیاس بافت تاریخی باز می‌گردد. به عبارت دیگر مساله این است که چطور می‌توان با نگاه فرهنگ‌مبنا، چالش‌ها و تهدیدهای پیش روی بافت‌های تاریخی را تعریف، تحلیل و مساله‌یابی نمود و در سیاست‌های شهری پاسخی بر آن متصور شد.

روند بکارگیری فرهنگ به عنوان بخشی اساسی یا ابزاری برای بازآفرینی شهری در کشورهای غربی در پاسخ به افول نمادین و اقتصادی صنعتی شدن، رخ داد و این موضوع منجر به ارتقا بخش خدمات و رقابت در بخش‌های مرکزی شهرها شد (ندویسین^۱ و همکاران، ۲۰۱۹؛ لزارویک^۲ و همکاران، ۲۰۱۵). این رویکرد، اولین بار در سال ۱۹۸۵ مورد توجه نهاد سرمایه اروپایی فرهنگ و سپس لاندری^۳ (۲۰۰۰) و فلوریدا^۴ (۲۰۰۲) در خلق مفاهیم مرتبطی مانند محیط نوآور و الهام‌بخش قرار گرفت که سبک جدید زندگی شهری معاصر را هدف قرار می‌داد. از این رو بازآفرینی فرهنگ‌مبنا، به دنبال مکان‌هایی است که در آن‌ها این فرایند ممکن است توسط طیف گسترده‌ای از کاتالیزورهای فرهنگی یا بازسازی‌کننده‌ها آغاز شده و یا پشتیبانی شود (لندری^۵ و همکاران، ۱۹۹۶). از زمان مطرح شدن نگاه فرهنگ‌مبنا در بازآفرینی تاکنون، امتدادهای مختلفی سعی کرده‌اند فرهنگ را از مناظر گوناگون به موتور محرکه بافت تبدیل نمایند از جمله با رویکردهای مانند رویدادمحوری (شبان و ایزدی، ۱۳۹۳)، محلات فرهنگی (خان‌محمدی و همکاران، ۱۳۹۹)، شهر خلاق (صحرائیان و موحد، ۱۳۹۶)، محرک‌های توسعه در قالب بناها و فضاهای خاص فرهنگی (هاشمی و دیگران، ۱۳۹۹) و بازآفرینی مبتنی بر تقویت معانی فرهنگی بافت برآمده از بستر اجتماعی آن (لطفی و دیگران، ۱۳۹۶) که در پژوهش حاضر آخرین مورد توجه بوده است. پروژه‌های مهم در سطح بین‌المللی با این رویکرد در شهرهایی مانند لیورپول در آغاز دهه ۱۹۹۰، مرکز شهر گلاسکو در همین زمان (گورنزا^۶، ۱۹۹۸، ص. ۱۱۱)، بارسلونا (جیدانیس^۷، ۲۰۰۰، ص. ۳۸۱-۲۸۲) قابل ذکر است. با این وجود نکته قابل ذکر این است که، از آنجایی که فرهنگ و مظاهر آن واجد ویژگی یکتایی در هر زمینه هویت‌مند می‌باشند بنابراین، هر طرح بازآفرینی فرهنگ‌مبنا بسته به بستر خود ویژگی‌ها، اقتضائات و دستاوردهای منحصر به فردی دارد که پژوهش حاضر نیز از این موضوع مستثنی نیست.

با وجود وسعت و سابقه قابل‌تامل شهرنشینی در ایران و نیز حضور بیش و کم معنادار بافت‌های تاریخی در ساختار شهرایرانی امروز، مروری بر پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه بازآفرینی فرهنگ‌مبنا، موید این موضوع است که

1. Nedučín
2. Lazarević
3. landry
4. Florida
5. landry
6. Gorenz
7. Gdaniec

توجه به مقوله فرهنگ در پژوهش‌های حوزه بافت‌های تاریخی در منابع فارسی سابقه طولانی مدتی ندارد و از اوایل دهه‌نود هجری خورشیدی به طور جدی قابل رصد می‌باشد؛ در کنار این موضوع پیشینه حداقل چهاردهه ای این موضوع در منابع انگلیسی زبان و لزوم بومی‌سازی مفاهیم وارداتی در این عرصه، موید ضرورت انجام پژوهش‌های بیشتر در این عرصه است.

شهر لار به عنوان بخش مرکزی شهرستان لارستان در جنوب استان فارس، حد فاصل شهر شیراز و سواحل شمال خلیج فارس با سابقه طولانی تاریخی‌اش نزدیک به سه هزار سال، از پیش از دوره ساسانی تا به امروز، مرکز آن یعنی شهر قدیم، از موقعیت خاص جغرافیایی، سیاسی و اقتصادی برخوردار بوده‌است. لار به دلیل موقعیت و جایگاه استراتژیک خود در منطقه توانسته‌بود تا مبادلات تجاری، اقتصادی و حتی سیاسی خود را از بصره تا سواحل غربی هندوستان گسترش دهد. لار از دو بخش شهر جدید و شهر قدیم تشکیل شده‌است. شهر جدید پس از زلزله سال ۱۳۳۹، در اوایل دهه چهل شمسی و در ۵ کیلومتری جنوب شهر قدیم لار بنا نهاده شده‌است. شهر قدیم لار که در شمال شهر جدید واقع است همچون سایر شهرهای قدیم ایران، دارای فضاها و شاخص و عناصر نظام‌بخشی است که بسیاری از آنها هنوز از بین نرفته‌اند. در پژوهش حاضر، به دنبال پرسش از چیستی و چگونگی لحاظ نمودن کاربست فرهنگ مبنا در مواجهه با بافت تاریخی قنبر علی بیگ شهر لار، بافت تاریخی شهر لار با مرکزیت محله قنبر علی بیگ به عنوان کانون انباشت خطرات جمعی ساکنین اصیل و قدیمی شهر و دارای پتانسیل‌های تاریخی اعم از عرصه غنی معماری، فرهنگی و هویتی و پیوند خورده با حافظه جمعی ساکنان مورد مذاقه قرار می‌گیرد، تا از این طریق هدف اصلی پژوهش حاصل شود.

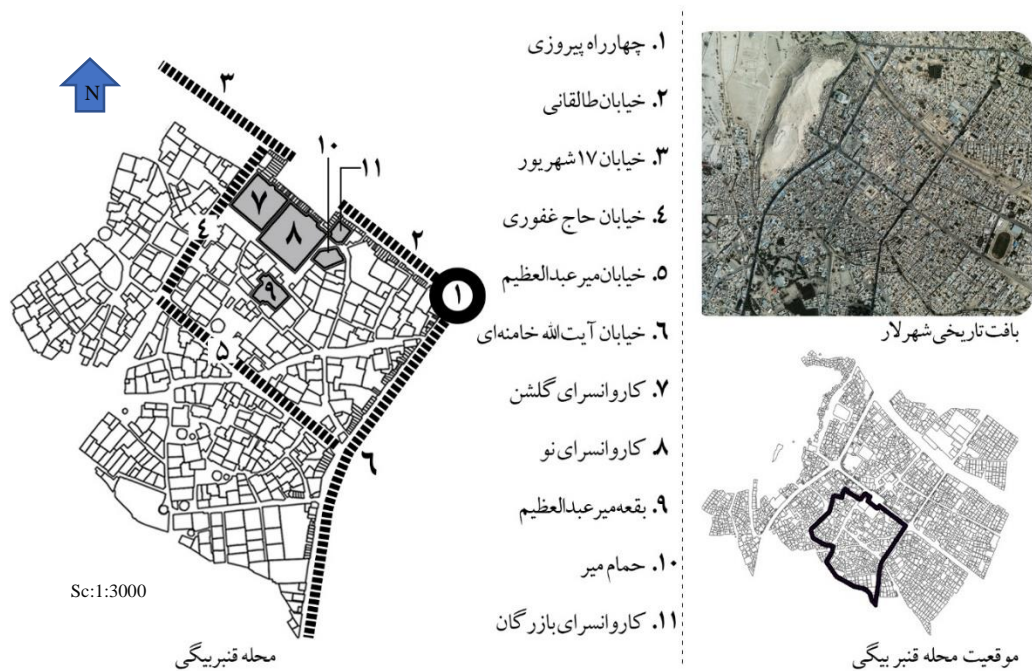
۲. روش شناسی

از آنجایی که در پژوهش حاضر رویکرد اتخاذ شده برآمده از تحلیل و شناخت مقوله فرهنگ در ساختار بافت‌های تاریخی شهر است، درک و تحلیل زمینه‌گرایانه، مهم‌ترین بخش در اکتشاف معانی و ادراکات فرهنگی محسوب می‌شود از این رو، در این پژوهش از روش کیفی برآمده از نظریه زمینه‌ای که با تعابیری مانند نظریه برپایه یا گرنند تنوری^۱ نیز در پژوهش‌های به زبان فارسی اتلاق می‌شود به عنوان رویکرد اصلی روش‌شناسی مورد کاربرد قرار گرفته‌است. نظریه زمینه‌ای روش‌شناسی نسبتاً جدیدی است که نخستین بار در سال ۱۹۶۷ توسط اشتراوس^۲ و گلیسر^۳ در کتاب کشف نظریه زمینه‌ای ارائه شد. طراحان نظریه زمینه‌ای به جای به کار بستن نظریه‌های کلان در مورد واقعیت‌های خاص به خود واقعیت ملموس مراجعه می‌کند تا نظریه مناسب را برای توضیح این واقعیت بسازند (فراستخواه، ۱۳۹۶). روش پژوهش مبتنی بر اکتشاف منظر ذهنی ساکنان محله مذکور به منظور بازآفرینی فرهنگ مبنا بر مراحل زیر استوار بوده است:

1. Grounded theory
2. Strauss
3. Glaser

- ۱- خوانش و تحلیل محتوای منابع نظریه‌ای در زمینه فرهنگ، بازآفرینی فرهنگ‌مبنا و نظریه برپایه
  - ۲- ورود به میدان پژوهش به منظور شناسایی بستر کالبدی و انسانی پژوهش
  - ۳- تدوین ساختار مصاحبه نیمه ساختار یافته، اصول اخلاقی مصاحبه و شناسایی مصاحبه‌شوندگان اولیه
  - ۴- انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته تا رسیدن به اشباع نظری (تمرکز مصاحبه‌ها بر دیدگاه افراد نسبت در راستای شناسایی نکاتی مرتبط با فرهنگ خاص بافت (اعم از رویدادها، فضاها، ابنیه)، مولفه‌های کالبدی و غیرکالبدی (میراث ناملموس) فرهنگی بافت، جستجوی تجربه زیسته در بافت، ارزیابی ادراکات فردی و جمعی در وضع موجود و گذشته بافت و همچنین مشکلات آن بود)
  - ۵- استفاده از نتایج مشاهدات میدانی و نظر خواهی از خبرگان (کارشناسان بافت تاریخی لار در شهرداری و نهادهای مرتبط) به عنوان مستندات تکمیلی
  - ۶- پیاده‌سازی کامل مصاحبه‌ها در نرم‌افزار MAXQDA به منظور کدگذاری و تجزیه و تحلیل داده‌ها
  - ۷- پیدا کردن مفاهیم و انتخاب برچسب‌های مناسب برای آن‌ها (کدگذاری باز)
  - ۸- ترکیب مفاهیم و کدگذاری محوری (طبق شاخص‌های انتخاب یک طبقه محوری، کدهایی که به کرات در داده‌ها مشاهده شدند در مرکز قرار گرفته به طوری که بقیه‌ی کدها به آن مرتبط باشند؛ و پالایش، توسعه و بهبود هر طبقه در پی آن صورت پذیرفت)
  - ۹- تلاش برای رسیدن به مقوله هسته‌ای مبتنی بر خروجی دو مرحله قبل (کدگذاری انتخابی)
  - ۱۰- تفسیر و تحلیل نهایی
۲. ۱. محدوده مورد مطالعه

موقعیت جغرافیایی محله قنبرعلی بیگ لار در شهر از شمال: خیابان طالقانی و میدان شهید نصیری و بخشی از خیابان ۱۷ شهرپور، از جنوب: خیابان میرعبدالعظیم و بخشی از خیابان حاج غفوری، از شرق: خیابان آیت‌الله خامنه‌ای، از غرب: بخشی از خیابان حاج غفوری و هم مرز با محله آقا می‌باشد. در محله مذکور، کاروانسراهای گلشن، نو، بازرگان و مرقد میرعبدالعظیم، مسجدقنبریگی و حمام میر هم‌چنین نزدیکی به بازار معروف لار از دانه‌ها و فضاهای ارزشمند تاریخی این محله به شمار می‌روند.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محله قنبریگ

۲.۲. ویژگی میدان انسانی پژوهش

میدان انسانی پژوهش شامل ساکنین سابق محله، ساکنین فعالی محله و مطلعین و همچنین مجریان طرح‌های بازسازی و مرمت بافت تاریخی است که در جدول زیر اطلاعات جمعیت‌شناختی و سکونتی‌شان ارائه گردیده است: از آنجایی که راهبرد اصلی پژوهش کیفی است و نمونه‌گیری مبتنی بر روش گلوله برفی انجام شده در جدول زیر جنسیت (یک زن و چهارده مرد)، تحصیلات (۲۰ درصد دیپلم، ۱۳ درصد فوق دیپلم، ۲۶ درصد لیسانس، ۳۳ درصد فوق لیسانس و ۶ درصد دکتری) و وضعیت سکونت (سابقه سکونت بالای ۱۸ سال یا ساکن) مجموعه قابل اعتمادی را تشکیل داده‌اند.

جدول ۱. مشخصات مصاحبه‌شوندگان

کد	جنسیت	سن	سطح سواد	وضعیت سکونت	وضعیت اقتصادی	وضعیت تاهل	شغل
۱	زن	۵۰	فوق لیسانس	۱۸ سال سابقه سکونت در محله و مهاجرت به شهر جدید در ۳۰ سال اخیر	خوب	متاهل	کارمند
۲	مرد	۵۵	دکتری	۱۸ سال سابقه سکونت در محله و پس از گذر از دوره تحصیل، مهاجرت به شهر جدید لار در ۲۰	عالی	متاهل	آزمایشگاه تشخیص طبی

کد	جنسیت	سن	سطح سواد	وضعیت سکونت	وضعیت اقتصادی	وضعیت تاهل	شغل
				سال اخیر			
۳	مرد	۴۰	لیسانس	مهاجرت به شهر جدید	متوسط	متاهل	شغل آزاد
۴	مرد	۴۸	دیپلم	حدود ۴۰ سال سابقه سکونت در محله و مهاجرت به بخش دیگری از شهر قدیم در سال‌های اخیر	متوسط	متاهل	شغل آزاد
۵	مرد	۵۲	فوق دیپلم	ساکن در محله از زمان تولد تا کنون	متوسط	متاهل	کارمند
۶	مرد	۵۲	فوق دیپلم	ساکن در محله از زمان تولد تا کنون	متوسط	متاهل	کارمند
۷	مرد	۵۸	فوق لیسانس	مهاجرت به بخش دیگری از شهر قدیم	خوب	متاهل	کارمند بازنشسته دولت
۸	مرد	۵۸	فوق لیسانس	مهاجرت به بخش دیگری از شهر قدیم	خوب	متاهل	کارمند بازنشسته دولت
۹	مرد	۶۵	لیسانس	۵۰ سال سابقه سکونت در محله و مهاجرت به شهر جدید در ۱۵ سال اخیر	متوسط	متاهل	کارمند بازنشسته دولت
۱۰	مرد	۵۸	لیسانس	مهاجرت به بخش دیگری از شهر قدیم	متوسط	متاهل	شغل آزاد
۱۱	مرد	۴۲	فوق لیسانس	ساکن در محله از زمان تولد تا کنون	متوسط	مجرد	شغل آزاد
۱۲	مرد	۴۲	فوق لیسانس	ساکن در محله از زمان تولد تا کنون	متوسط	مجرد	شغل آزاد
۱۳	مرد	۷۵	لیسانس	۲۵ سال سابقه سکونت در محله و مهاجرت به شهر جدید در ۵۰ سال اخیر	خوب	متاهل	کارمند بازنشسته دولت
۱۴	مرد	۵۵	دیپلم	ساکن در محله از زمان تولد تا کنون	عالی	متاهل	شغل آزاد
۱۵	مرد	۶۹	دیپلم	۵۰ سال سابقه سکونت در محله و مهاجرت به محلات دیگر شهر قدیم در ۲۰ سال اخیر		متاهل	کارمند بازنشسته دولت

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

۳. یافته‌ها

۳.۳. کدگذاری

۳.۳.۱. گام اول: کدگذاری باز

در این بخش به بیان ارتباط بین مفاهیم استخراج شده از مصاحبه‌ها (کدگذاری اولیه) و پایه‌های اصلی تحقیق (بازآفرینی فرهنگ‌مبنا) پرداخته شده و سعی شده ارتباط جامع، کامل و یکپارچه‌ای بین مقولات مذکور ایجاد کرده تا براساس این مقولات و طبقات اصلی شکل گیرد. به همین خاطر، ابتدا در نرم‌افزار MAXQDA کدها به صورت کامل بررسی و مرتب شده و سپس طبقه‌بندی شدند. سپس طبقه‌ها با مقایسه و دسته‌بندی بزرگتر شده و به مقوله‌های مجزا تبدیل شدند.

در جداول زیر، در مقولات سطح اول تامل شده، آنها را مقایسه و ترکیب و دسته‌بندی کرده و با توجه به موضوع و زمینه اجتماعی تحقیق، آن مقولات سطح اول را گروه‌گروه بر مبنای خویشاوندی خانوادگی در مقولات بزرگتر و در خوشه‌های مقوله‌ای منظم شده است. با توجه به گستره پژوهش و ۱۵ مصاحبه‌ای انجام شده، به کمک داده‌های حاصله، در اولین سطح از مقوله‌سازی از مجموع گزاره‌های حاصل از مصاحبه با سه گروه افراد، به ۳۱۲ مقوله گزاره‌ای و بعد ۵۰ طیف مفهومی و در نهایت با دسته‌بندی و فشرده‌سازی مقولات و طیف‌های مفهومی، ۱۰ مقوله مهم در سطح دوم بدست آمده‌است.

جدول ۲. کدگذاری اولیه مصاحبه‌ها

کد	گزاره
IN-E-01-014	مسجد میر عبدالعظیم از کانون‌های مهم عزاداری محرم در لار
IN-C-03-010	تنظیم مسیرهای سینه‌زنی محلات نعمتی و حیدری در دهه اول محرم برای عدم برخورد باهم جهت جلوگیری از درگیری احتمالی در گذشته
IN-E-02-045	وجود کتیسه یهودیان در گذشته در لار و تخریب آن در چند سال پیش
IN-E-01-033	وضعیت نامناسب خانه‌های قدیمی محله و فرسودگی آنها
IN-E-02-019	عدم رسیدگی به کاروانسراها و تبدیل آنها به پارکینگ و انبار
IN-C-03-03	از بین رفتن بخشی از دانه‌های ارزشمند تاریخی شهر و محله قنبر بیگ طی خیابان کشی اخیر
IN-C-01-030	جلوگیری از تخریب و مرمت حمام میر و قراردادن آن مکان در معرض دید عموم
IN-C-01-029	پتانسیل ایجاد فضاهای گردشگری در لار
IN-E-01-019	وجود بیشترین برکه‌ها در محله در گذشته به دلیل عبور دو رشته رودخانه از آن
IN-C-07-09	محوطه اطراف دهنشیر و آب‌انبار و محوطه مسجد میر عبدالعظیم به عنوان آبادترین و پر رفت‌وآمدترین بخش‌های محله
IN-E-02-057	تاسیس اولین مکتب خانه‌های لار با نام "کتاب" در این محله
IN-D-01-03	به وجود آمدن اولین کتابخانه لار در مرز بین محله قنبر بیگ و پیرغیب به نام "پیر صدق"
IN-E-02-020	بازار قیصریه در نزدیکی محله قنبر بیگ، یکی از بازارهای تاریخی زنده‌ی جهان و ثبت شده در میراث فرهنگی

کد	گزاره
IN-D-05-05	قابلیت ایجاد موزه‌های محلی با صنایع دستی متنوع لار
IN-D-02-08	تخریب و پرکردن دهنشیر محله به خواست اهالی محل به دلیل مشکلات سیستم دفع آب‌های سطحی و مرمت مجدد آن توسط خیرین محله
IN-C-02-011	ادامه سکونت افراد باقی مانده در محله با وجود فوت و مهاجرت خیلی از ساکنین، به دلیل عدم استطاعت مالی و یا دلستگی به زادگاه
IN-D-04-010	اعتقاد مردم به دخیل بستن به درخت کنار برای استجاب دعا
IN-D-04-016	استفاده از تمامی اجزای درخت نخل مثل برگ‌ها، تنه، لیف درخت، مغز ساقه و میوه از قدیم تا به امروز
IN-E-02-055	رسم دفن اموات در نزدیکی مکان‌های مذهبی مثل امامزاده یا مساجد در گذشته
IN-C-01-011	بی آزار بودن اهالی افغانستانی محله برای ساکنین بومی محله
IN-C-02-02	نزدیکی محل کار و محل زندگی اکثر اهالی محله به هم؛ یعنی بازار و خانه
IN-D-01-01	کاروانسراها به عنوان بارانداز و محل استراحت تجار

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

۳.۳.۲. کردن کدگذاری باز

مقوله‌ای کردن روح کدگذاری باز است؛ در جدول (۳) گزاره‌ها از متن مصاحبه با ساکنین حال حاضر محله، ساکنین سابق محله و مطلعین از احوال محله قنبریگ استخراج و فهرست شده‌اند و ضمن درج کد، از سوی محقق، مفهوم‌سازی گشته‌اند، بدین صورت که مقوله‌ی برآمده از هر گزاره در ستون آخر آن ردیف نوشته شده‌است.

جدول ۳. مقوله‌سازی سطح اول

ردیف	گزاره	کد	مقوله (مقوله‌سازی سطح اول)
۱	مسجد میرعبدالعظیم از کانون‌های مهم عزاداری محرم در لار	IN-E-01-014	اهمیت و استفاده زیاد مسجد میرعبدالعظیم
۲	تنظیم مسیرهای سینه‌زنی محلات نعمتی و حیدری در دهه اول محرم برای عدم برخورد باهم جهت جلوگیری از درگیری احتمالی در گذشته	IN-C-03-010	جلوگیری از ایجاد تنش‌های ناشی از تعصبات مذهبی به وسیله برنامه‌ریزی ساعت عبور
۳	وجود کنیسه یهودیان در گذشته در لار و تخریب آن در چند سال پیش	IN-E-02-045	وجود ادیان مختلف در لارستان قدیم
۴	وضعیت نامناسب خانه‌های قدیمی محله و فرسودگی آن‌ها	IN-E-01-033	فرسودگی
۵	عدم رسیدگی به کاروانسراها و تبدیل آن‌ها به پارکینگ و انبار مغازه‌های میدان	IN-E-02-019	کاربری ناسازگار کاروانسراها
۶	از بین رفتن بخشی از گوهرهای ارزشمند تاریخی شهر و محله قنبریگ طی خیابان‌کشی‌های سال‌های اخیر	IN-C-03-03	از بین رفتن برخی از بناهای تاریخی
۷	جلوگیری از تخریب و مرمت حمام میر و قرار دادن آن	IN-C-01-030	رها شدن آثار تاریخی و عدم

ردیف	گزاره	کد	مقوله (مقوله‌سازی سطح اول)
	مکان در معرض دید عموم		رسیدگی به برخی از آن‌ها
۸	پتانسیل ایجاد فضاهای گردشگری در لار	IN-C-01-029	قابلیت ایجاد فضاهای گردشگری به وسیله بازسازی میراث تاریخی
۹	وجود بیشترین برکه‌ها در محله قنبریگ در گذشته به دلیل عبور دو رشته رودخانه از آن	IN-E-01-019	گذر دو رشته رودخانه اصلی از محله
۱۰	محوطه اطراف دهنشیر و آب‌انبار و محوطه مسجد میرعبدالعظیم به عنوان آبادترین و پررفت‌وآمدترین بخش‌های محله	IN-C-07-09	آبادی فضای مذهبی و فضای مربوط به تامین آب در همه وقت
۱۱	تاسیس اولین مکتب‌خانه‌های لار با نام "کتاب" در این محله	IN-E-02-057	اهمیت سوادآموزی
۱۲	به وجود آمدن اولین کتابخانه لار در مرز بین محله قنبریگ و پیرغیب به نام "پیر صدق"	IN-D-01-03	ارزش و اهمیت سواد
۱۳	بازار قیصریه در نزدیکی محله قنبریگ، یکی از بازارهای تاریخی زنده‌ی جهان و ثبت شده در میراث فرهنگی	IN-E-02-020	نزدیکی محله قنبریگ به قطب تجاری شهر
۱۴	قابلیت ایجاد موزه‌های محلی با صنایع دستی متنوع لار	IN-D-05-05	وجود صنایع دستی متنوع در لار
۱۵	تخریب و پر کردن دهنشیر محله به خواست اهالی محل به دلیل مشکلات سیستم دفع آب‌های سطحی و مرمت مجدد آن توسط خیرین محله	IN-D-02-08	مشکلات زیرساختی بافت
۱۶	ادامه سکونت افراد باقی مانده در محله با وجود فوت و مهاجرت خیلی از ساکنین، به دلیل عدم استطاعت مالی و یا دل‌بستگی به زادگاه	IN-C-02-011	عدم تمکن مالی و دل‌بستگی به زادگاه
۱۷	اعتقاد مردم به دخیل بستن به درخت کنار برای استجاب دعا	IN-D-04-010	اعتقاد راسخ به تقدس درخت کنار
۱۸	استفاده از تمامی اجزای درخت نخل مثل برگ‌ها، تنه، لیف درخت، مغز ساقه و میوه از قدیم تا به امروز	IN-D-04-016	ارج و قرب بالای درخت نخل
۱۹	رسم دفن اموات در نزدیکی مکان‌های مذهبی مثل امامزاده یا مساجد در گذشته	IN-E-02-055	احترام زیاد به اموات در گذشته
۲۰	بی آزار بودن اهالی افغانستانی محله برای ساکنین بومی محله	IN-C-01-011	سازگاری نسبی اهالی بومی و غیربومی
۲۱	نزدیکی محل کار و محل زندگی اکثر اهالی محله به هم؛ یعنی بازار و خانه	IN-C-02-02	بازاری و تاجر بودن بیشتر ساکنین محله
۲۲	کاربری کاروانسراها در زمان قدیم؛ بارانداز و محل استراحت تجار	IN-D-01-01	اهمیت کاروانسراها

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

۳.۳.۳. گام دوم: کدگذاری محوری

با توجه به اینکه مهم‌ترین فعالیت‌های کدگذاری محوری عبارت‌اند از:

- مرور و بازاندیشی در کدگذاری باز؛
- تامل مجدد در مضامین هم خانواده و مرتب‌سازی نهایی آن‌ها؛
- فهم نهایی ارتباطات میان مفاهیم و مقولات هم‌خانواده؛
- ترکیب نهایی مقولات هم‌خانواده؛
- تلاش برای تقلیل کل معانی در چند خانواده‌ی بزرگ از مقولات؛
- مقایسه‌ی چند خوشه‌ی خانوادگی بزرگ از مقولات با همدیگر و تامل در ارتباطات و نسبت‌های معنادار میان این چند خانواده بزرگ مقوله‌ای؛

کشف پدیده‌ی اصلی

پرسش از اینکه آیا هریک از محورهای مقوله‌ای از حیث داده‌هایی که حاوی آن هستند به اشباع رسیده‌اند. بررسی‌های انجام شده در این مرحله، در مقایسه‌ی بین کدهای به دست آمده از مصاحبه‌ها مبتنی بر تحلیل نرم‌افزار در بخش Two-Cases Model، کدهای مشترک زیر را نشان می‌دهند:

- اعتقاد قوی و محکم مذهبی در میان مردم لار در گذشته
- از بین رفتن خیلی از گورهای ارزشمند تاریخی در محله قنبربیگ
- اتحاد و مشارکت مردم محله و هیئت امنای مسجد در ایام ماه محرم و از میان گروه‌های «اهالی ساکن در محله-مطالعین از احوال محله «و اهالی سابق محله-مطالعین از احوال محله» سه کد مشترک مشاهده شده:

- ارزش و رونق زیاد مسجد میرعبدالعظیم در مناسبت‌های مذهبی
  - سالمند بودن درصد بیشتری از ساکنین محله در حال حاضر
- مالکیت شخصی کاروانسراها و تبدیل آن‌ها به انبار مغازه‌ها در حال حاضر است. پس از این مرحله و مبتنی بر منطق نظریه زمینه‌ای گام آخر کدگذاری برای رسیدن به نظریه مستخرج از داده‌ها در مرحله بعد تعریف شد.

جدول ۴. سیر داده‌ها از طیف‌های مفهومی

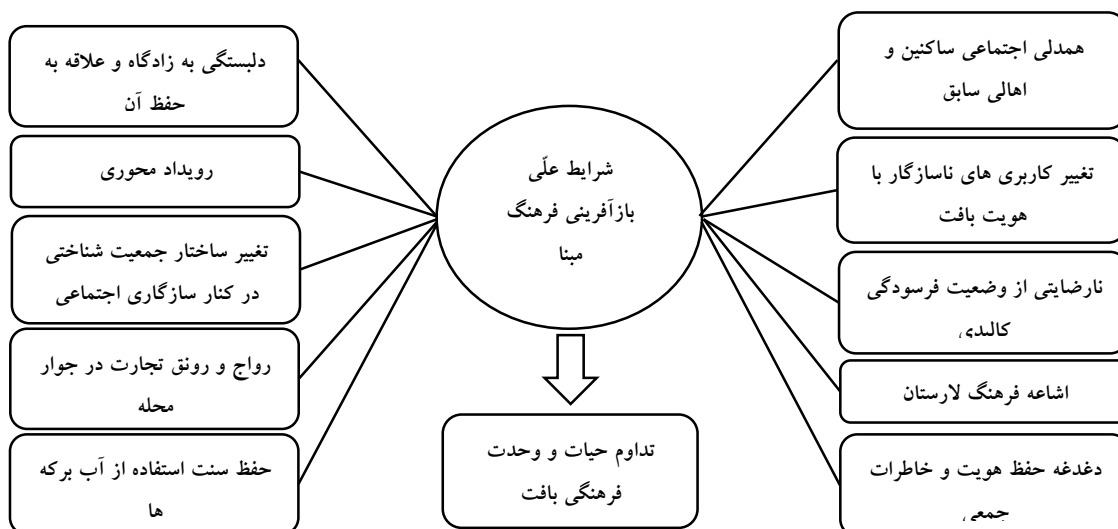
مقوله خوشه‌ای (سطح دوم)	طیف‌های مفهومی	داده
مذهب‌گرایی	رویداد محوری	مسجد میرعبدالعظیم از کانون‌های مهم عزاداری ماه محرم در لار
	وجود شبکه‌های اجتماعی سنتی	تنظیم مسیرهای سینه‌زنی محلات نعمتی و حیدری در دهه اول ماه محرم برای عدم برخورد باهم جهت جلوگیری از درگیری احتمالی در گذشته
	اتحاد و همدلی بین اهالی ساکن و سابق محله	وجود کنیسه یهودیان در گذشته در لار و تخریب آن در چند سال پیش

مقاله خوشه‌ای (سطح دوم)	طیف‌های مفهومی	داده
	حضور ادیان مختلف	وضعیت نامناسب خانه‌های قدیمی محله و فرسودگی آن‌ها
فرسودگی کالبدی	نارضایتی از وضعیت کالبدی	عدم رسیدگی به کاروانسراها و تبدیل آن‌ها به پارکینگ و انبار مغازه‌های میدان
	تغییر کاربری ناسازگار با هویت تاریخی بافت	از بین رفتن بخشی از گهرهای ارزشمند تاریخی شهر و محله قنبریگ طی خیابان کشی‌های سال‌های اخیر
	تعارض نظام حرکت و دسترسی تاریخی و جدید به واسطه خیابان کشی‌های معاصر	جلوگیری از تخریب و مرمت حمام میر و قرار دادن آن مکان در معرض دید عموم
دغدغه‌مندی	نگاه توسعه در کنار حفظ هویت و خاطرات افراد توسط مهندسين	پتانسیل ایجاد فضاهای گردشگری در لار
	اشاعه فرهنگ لارستان و کمک به اقتصاد شهر	وجود بیشترین برکه‌ها در محله قنبریگ در گذشته به دلیل عبور دو رشته رودخانه از آن
منظر آب	حفظ سنت استفاده روزانه از آب برکه‌ها	محوطه اطراف دهنشیر و آب‌انبار و محوطه مسجد میرعبدالعظیم به عنوان آبادترین و پر رفت‌وآمدترین بخش‌های محله
ارزش‌های فرهنگی	اهمیت آموزش و فرهنگ سوادآموزی	تاسیس اولین مکتب‌خانه‌های لار با نام "کتاب" در این محله به وجود آمدن اولین کتابخانه لار در مرز بین محله قنبریگ و پیرغیب به نام "پیر صدق"
	روح و رونق بالای تجارت در حوالی محله قنبریگ	بازار قیصریه در نزدیکی محله قنبریگ، یکی از بازارهای تاریخی زنده‌ی جهان و ثبت شده در میراث فرهنگی
	دغدغه حفظ و یادآوری فرهنگ و آداب‌ورسوم لار	قابلیت ایجاد موزه‌های محلی با صنایع دستی متنوع لار
	اشتیاق و دغدغه‌مندی در برابر حفظ میراث فرهنگی و باستانی	تخریب و پرکردن دهنشیر محله به خواست اهالی محل به دلیل مشکلات سیستم دفع آب‌های سطحی و مرمت مجدد آن توسط خیرین محله
تعلق خاطر	دلبستگی به زادگاه و علاقه به حفظ آن	ادامه سکونت افراد باقی‌مانده در محله با وجود فوت و مهاجرت بسیاری از ساکنین، به دلیل عدم استطاعت مالی و یا دلبستگی به زادگاه
گیاهان واجد اهمیت	اهمیت آیینی و هویت‌بخش درخت کنار و نخل	اعتقاد مردم به دخیل بستن به درخت کنار برای استجاب دعاهايشان استفاده از تمامی اجزای درخت نخل مثل برگ‌ها، تنه، لیف درخت، مغز ساقه و میوه از قدیم تا به امروز
آداب و اعتقادات	ردپای اعتقادات از حیات تا مرگ	رسم دفن اموات در نزدیکی مکان‌های مذهبی مثل امامزاده یا مساجد در گذشته
بافت اقتصادی کم‌درآمد	تغییر ساختار جمعیت‌شناختی از نظر قومی در کنار انطباق اجتماعی ساکنین جدید و بومی	بی‌آزار بودن اهالی افغانستانی محله برای ساکنین بومی محله
رونق تجارت	اقتصاد پویا	نزدیکی محل کار و محل زندگی اکثر اهالی محله به هم؛ یعنی بازار و خانه
	زمینه‌گرایی اقتصادی	کاربری کاروانسراها در زمان قدیم: بارانداز و محل استراحت تجار

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

۳.۳. ۴. گام سوم: کدگذاری انتخابی یا اکتشاف پدیده‌ی اصلی در حوزه‌ی معنایی

متطابق با فرایند کدگذاری در نظریه زمینه‌ای، در این گام پس از بررسی کدگذاری در مراحل قبل و شناخت مفاهیم کلیدی در قالب خوشه بندی‌های انجام شده ۱۰ مقوله اصلی شناسایی شدند و در نهایت مقوله هسته به عنوان موثرترین مقوله در میان دیگر موارد شناسایی گردید. بدیهی است که مقوله هسته می‌تواند مهمترین راهبرد مداخله در بافت تاریخی قنبر علی بیگ باشد و سیاست‌های لازم در راستای تحقق آن اتخاذ گردند.

شکل ۲. اکتشاف مقوله هسته‌ای از مقولات و مفاهیم

جدول ۵. اکتشاف مقوله هسته‌ای

مقوله هسته	مقوله	مفاهیم	ردیف
تداوم حیات و وحدت فرهنگی محله	دلبستگی به زادگاه و علاقه به حفظ آن	برگشتن اکثر افراد کوچ کرده در ایام عزاداری و مناسبت‌ها به محل زادگاه خودشان، کوچ به شهر جدید پس از ازدواج و در عین حال رفت‌وآمد مداوم به محله، ادامه سکونت افراد باقی‌مانده در محله با وجود فوت و مهاجرت خیلی از ساکنین، به دلیل عدم استطاعت مالی و یا دلبستگی به زادگاه	۱
	رویداد محوری	مسجد میرعبدالعظیم در ماه محرم، دسته سینه‌زنی محله قنبربیگ در روز عاشورا، شب‌های خاص دهه اول ماه محرم و ختم هر ساله در مکان‌های خاص	۲
	تغییر ساختار جمعیت‌شناختی از نظر قومی در کنار انطباق اجتماعی ساکنین جدید و بومی	رنج سنی نسبتاً بالای اهالی حال حاضر محله، سکونت اتباع افغانستانی در تعداد زیادی از خانه‌های فرسوده محله، بی‌آزار بودن اهالی افغانستانی محله برای ساکنین بومی محله، عدم ارتباط ساکنین افغانستانی با لاری‌های	۳

ردیف	مفاهیم	مقوله	مقوله هسته
	ساکن در محله		
۴	بازار قیصریه پشت محله قنبریگ و رفت و آمد مداوم و هر روزه‌ی اهالی شهر و روستاهای اطراف	رواج و رونق بالای تجارت در جوار محله قنبریگ	
۵	آغاز مرمت آب‌انبار میرزاعبدالباقی، ساخت یک سقاخانه سنتی در جوار "تی‌تخ" برکه‌ی محله قنبریگ، قرارداد شیر فلکه برای برکه قنبریگ جهت سهولت استفاده، کیفیت مطلوب آب برکه محله قنبریگ و استفاده حال حاضر اهالی از آن.	حفظ سنت استفاده روزانه از آب برکه‌ها	
۶	احیا کاروانسراها، جلوگیری از تخریب حمام میر، وضعیت رو به تخریب باغ و مطب دکتر حبیب، مرمت آثار تاریخی شهر و محله از جمله خانه محمودی، تخریب بافت تاریخی و قدیمی محله به دلیلی خیابان کشی‌ها	حفظ هویت و خاطرات افراد	
۷	ایجاد فضاهای گردشگری در لار، درآمدزایی و ایجاد مشاغل برای جوانان لاری، پتانسیل ایجاد نمایشگاه‌ها و فروشگاه‌های صنایع دستی لار	اشاعه فرهنگ لارستان و کمک به اقتصاد شهر	
۸	وضعیت نامناسب خانه‌های قدیمی محله، فرسودگی دانه‌های تاریخی	نارضایتی از وضعیت کالبدی	
۹	عدم رسیدگی به کاروانسراها، تبدیل آن‌ها به پارکینگ و انبار مغازه‌های میدان	تغییر کاربری ناسازگار با هویت تاریخی بافت	
۱۰	مشارکت مردم محله و هیئت امنای مسجد میرعبدالعظیم برای سیاه‌پوش کردن محله قبل از شروع ماه محرم، جمع شدن پیشکسوتان و جوانان داوطلب داخل مسجد و برنامه‌ریزی و تقسیم کار در ایام عزاداری ماه محرم، برنامه‌ریزی برای رفع کمبودها و مشکلات محله برای شروع ماه محرم، شناخت کامل اهالی زمان قدیم از یکدیگر و مراقبت از منافع و موقعیت یکدیگر از قدیم تا به امروز، همکاری و اتحان زنان محله و محلات دیگر برای پخت غذای نذری دهه اول محرم آشپزخانه‌ی محله قنبریگ	اتحاد و همدلی بین اهالی ساکن و سابق محله	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹)

۴. بحث

مروری بر مفاهیم بیان شده و مرتبط با پژوهش حاضر در پژوهش‌های مشابه را می‌توان در قالب زیر بیان نمود:

- ایجاد تعادلی میان جریان توسعه و امر حفاظت توسط بازآفرینی فرهنگ‌مبنا (لطفی، ۱۳۸۹)

- راهبرد محله فرهنگی و اولویت بندی معیارهای کارکرد، فرم و معنا در بازآفرینی فرهنگ مبنا(دیاریان، ۱۳۹۱)
  - گردشگری فرهنگی در چارچوب بازآفرینی فرهنگ مبنا (پژوهان و پور مقدم، ۱۳۹۷)
  - جذب سرمایه گذاری و نوسازی محیط شهری توسط بازآفرینی شهری و هدایت آن به سمت مقوله فرهنگ و هنر و در نتیجه جذب گردشگر(پی چیتای^۱، ۲۰۱۰)
  - بررسی دو مقوله بازآفرینی شهری و کارآفرینان فرهنگی(جی یون کیم^۲، ۲۰۱۶)
  - بازآفرینی فرهنگی و شهرهای خلاق و ارائه چارچوبی یکپارچه برای استراتژی هایی برای جذب و ترغیب سرمایه گذاران در بازآفرینی فرهنگی(لوسیا^۳ و تارنیو^۴، ۲۰۱۸)
  - بررسی تعامل بین ترجیحات فرهنگی شهروندان، چشم اندازهای مربوط به شهرنشینی، منافع بخش خصوصی و استفاده از فضای شهری در بازآفرینی فرهنگ مبنا(ندیسن^۵، ۲۰۱۹)
- پژوهش حاضر، به دنبال درک مولفه‌های فرهنگی بافت تاریخی قنبرعلی بیگ لار، به منظور تداوم حیات و بازآفرینی ارزش‌های فرهنگی، رویکرد اکتشاف معانی فرهنگی جاری در لایه اجتماعی بافت را در پیش گرفت. با توجه به مطالعات داخلی صورت گرفته در این زمینه و بررسی آنها می‌توان نقطه تمایز این پژوهش و دیگر موارد را در دو مورد به بحث گذاشت: مقایسه روش شناختی و مقایسه رویکردها به بازآفرینی فرهنگ مبنا لازم به ذکر است که انتخاب و مقایسه، با جستجوی عبارت "بازآفرینی فرهنگ مبنا" در مقالات پایگاه مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی انجام شد. در بین منابع داخلی از نظر روش شناختی هیچ یک از مطالعات از نظریه زمینه ای استفاده نکرده اند و رویکرد پژوهشگران به بازآفرینی فرهنگ مبنا نیز روی رهیافت گردشگری (پژوهان و دیگران، ۱۳۹۷؛ اسحاقیه فیروزآبادی، ۱۳۹۸؛ پژوهان و پور مقدم، ۱۳۹۷) و رقابت پذیری (مرادی و دیگران، ۱۳۹۸)، شهر خلاق (پورذکریا و فدایی نژاد، ۱۳۹۸) است. به طور کلی در میان پژوهش‌های انجام شده در این زمینه و پژوهش حاضر، اهداف مشترکی همچون ایجاد هم پیوندی و ارتباط بین عناصر فرهنگی و تاریخی با کلیت بافت و یا کشف محرک‌های فرهنگی و رویدادهای جمعی از طریق تسری محتوا و روحیه هر یک از عناصر ارزشمند به کلیت بافت دیده می‌شود. در بین مطالعات داخلی، پژوهش لطفی و همکاران (۱۳۹۵) روی بافت تاریخی شیراز به دلیل رویکرد جامع‌نگر به بازآفرینی فرهنگ مبنا در بخش فضای اجتماعی با پژوهش حاضر نزدیکی دارد اما چون در نهایت مکان خلاق فرهنگی مورد نظر بوده است اشتراک به حداقل می‌رسد. در پژوهش‌های خارجی طیف، مسایل متنوع تر می‌باشد و رابطه

بازآفرینی فرهنگ مینا با نابرابری های شهری (فالانگا^۱ و کورا نانس^۲، ۲۰۲۱)، تاثیر بناهای خاص به عنوان محرک بازآفرینی فرهنگ مینا (موراسکا^۳، ۲۰۲۰)، گردشگری شهری (لی^۴، ۲۰۲۰)، حفاظت میراث فرهنگی (موراسکا و دیگران، ۲۰۲۱)، رویداد محوری و بازآفرینی فرهنگ مینای پایدار (لیو^۵، ۲۰۱۹)، استراتژی های مدیریت در بازآفرینی فرهنگ مینا (چیو^۶ و دیگران، ۲۰۱۹)، مطالعات مسکن و بازآفرینی فرهنگ مینا (فان^۷ و دیگران، ۲۰۱۹) نقش دولت در بازآفرینی فرهنگ مینا (لو^۸، ۲۰۱۹)، کاربرد استفاده مجدد سازگار از بناها در بازآفرینی فرهنگ مینا (نیو^۹ و دیگران، ۲۰۱۸) به بحث گذاشته شده است. همچنین امکان بهره گیری از قدمت و عملکرد بناهای تاریخی برجسته در جهت بازآفرینی فرهنگ مینا و کارایی اقتصادی بافت (یو^{۱۰} و دیگران، ۲۰۱۹) هم مطرح بوده است. اما در مجموع پژوهش حاضر در هر دو ملاحظه مذکور، هم به دلیل زمینه محور بودن (چه به لحاظ مکانی و فرهنگ مکان) و هم به دلیل بهره مندی از نظریه زمینه ای متفاوت می باشد.

بر اساس یافته های پژوهش، در بافت تاریخی قنبر علی بیگ، با وجود جریان روبه رشد ورود جمعیت غیربومی به بافت تاریخی مذکور، در سال های اخیر، که منجر به تغییر ساختار اجتماعی و فرهنگی آن و کاهش تدریجی جمعیت اصیل و بومی شده و در عین حال به دنبال آن، وضعیت زندگی اقبال کم درآمد نیز رو به وخامت بیشتری رفته است؛ وضعیت کالبدی و سیمای فرسوده بافت و کمبود فضاهای سرزنده و کاربری های نامتناسب، نیز در این میان مزید بر علت می باشد تا در مجموع حس تعلق و مشارکت را در میان سکنه این بافت افول نماید. اما در عین حال، حس تعلق ساکنین قدیمی (چه کسانی که در محله سکونت دارند و چه آنهایی که دیگر سکونت ندارند) مهمترین سرمایه اجتماعی بافت مذکور است که این موضوع وجود ظرفیت مشارکت پذیری را در بافت تأیید می نماید. مشارکت در بافت مذکور در قالب موارد زیر مطرح می باشد:

۱- مشارکت سنتی ساکنین در قالب تجار خوش نامی که در طول تاریخ در ساخت بناها (مسجد و مدرسه) و زیرساخت های عام المنفعه (آب انبار، قنات) سهم بسزایی داشته اند (فرهنگ نوع دوستی).

۲- مشارکت در برگزاری رویدادهای مذهبی با محوریت عزاداری ماه محرم و صفر (فرهنگ مذهبی)

۳- تلاش مردم و مشارکت در استفاده بهینه از آب در مقابل گرما و خشکی به خلق آثار ماندگار «آب انبارها» منجر شده است. ساخت آب انبارها از قدیم با کمک خود مردم بوده و امروزه که ساخت آب انبارها توسط نیکوکاران ادامه

1. Falanga
2. Correa Nunes
3. Murawska
4. Li
5. Liu
6. Chiu
7. Fan
8. Luo
9. Niu
10. Yu

دارد، تا آنجا که عمق و قطر آنها بستگی به بودجه و اعتبار شخص افراد دارد. (مشاورین دانشگاه شیراز، ۱۳۹۶ص. ۷۳-۷۱) (فرهنگ طبیعت دوستی)

نقش عنصر آب عنصر سازمان‌دهنده رشد و گسترش بافت تاریخی قنبر علی بیگ:

از میان همه عناصر کالبدی مرتبط با عنصر آب، شبکه‌ای منحصر به فرد از عنصر آب‌انبار ساختار شهر لار را متأثر ساخته است. همان‌گونه که از تصویر هوایی سال ۱۳۳۵ بافت تاریخی لار می‌توان تشخیص داد، این بافت دارای یک ترکیب فشرده از توده و فضا است. به طوری که در درون این بافت می‌توان پیچیدگی خاصی از درهم‌آمیزی قطعات مسکونی، معابر و آب‌انبارها را مشاهده نمود. از سوی دیگر بافت تاریخی لار با محوریت آب‌انبارها شکل گرفته و در حقیقت دسترسی به آب مهم‌ترین عامل در شکل‌دهی به فضای شهری، گذر بندی، محله بندی و ریخت‌شناسی شهر قدیم بوده است؛ همین موضوع موجب شده است بافت تاریخی لار بر خلاف بافت‌های تاریخی شهرهای دیگر مثل یزد، از یک الگوی ساختاری شعاعی تبعیت کند (همان).

آب‌انبارها که در زبان محلی به آنها «برکه» می‌گویند از شاخص‌ترین عناصر نقطه‌ای کالبدی شهر قدیم و محلات شهر لار هستند که تعدد آنها در اولین برخورد با شهر و محلات بسیار چشم‌گیر است. به واسطه اهمیت نقش برکه‌ها در تأمین آب مردم معمولاً هر محله یک یا چند برکه مخصوص به خود داشته است. محله قنبر بیگ هم از این فائده مستثنی نیست و دارای سه برکه به نام های قنبر بیگ، میرزا عبدالباقی و قصاب می‌باشد.

حس تعلق خاطر

محدوده بافت تاریخی لار در کلیت و محله قنبر علی بیگ بطور خاص، همواره محل زندگی و کسب پیشه افراد مختلف بوده و هست. نظام کاربری اراضی در این محدوده حاکی از شرایط خاص مجاورت کاربری مسکونی و بازار است. در حد فاصل محلاتی مانند آردفروشان، قنبر بیگ و پیرغیب، بالاترین میزان فعالیت‌های تجاری رخ می‌دهد. وجود پهنه بازار به عنوان یکی از عوامل محیط حس تعلق فضا مناسب‌ترین قسمت برای حضور شهروندان و قرارگاه رفتاری محسوب می‌شود.

تعاملات مذهبی - فرهنگی از دیگر عوامل محیطی حس تعلق به فضا محسوب می‌شود. وجود مساجد و حسینیه‌هایی نظیر میر عبدالعظیم، مسجد شاه‌غیب و مسجد فضل‌الله‌خانی، نقش مذهبی بافت که خودش نوع تعاملات اجتماعی است را پررنگ کرده است. از دیگر دلایل حس تعلق فضا در بافت محدوده مورد نظر وجود ابنیه و آثار با ارزش تاریخی است. همچنین بخشی از ساکنین محله قنبر بیگ سال‌های متمادی در این محله زیسته‌اند که این خود نوعی احساس تعلق خاطر به همراه دارد که مدت اقامت یکی از شاخص‌های اجتماعی تأثیرگذار در بررسی میزان مشارکت ساکنین می‌باشد. پس بنابر نتایج به دست آمده حاصل از مصاحبه‌ها و مشاهده‌ها می‌توان گفت با توجه به اینکه تعدادی از ساکنین محدوده مورد نظر بومی‌های لار هستند بنابراین سابقه‌ی سکونت بالایی دارند که شاید از عمده دلایل آن تولد در محل، تعلق خاطر، ارث، محل کار و... باشد.

ظرفیت‌های فرهنگی

بافت تاریخی هر شهر نمادی از فرهنگ، قدمت، و شاخص‌های مردم‌شناسی آن شهر به شمار می‌رود. در لار نیز بافت تاریخی گسترده و بی‌نظیری وجود دارد که علاوه بر اینکه میراث تاریخی آن شهر می‌تواند به عنوان ظرفیت فرهنگی و گردشگری جنوب استان فارس مطرح باشد. این محدوده در برگیرنده محلاتی قدیمی از جمله محله قنبریگ است که علاوه بر اهمیت آن‌ها از لحاظ فرهنگی، وجود اماکن مذهبی بسیار هویت فرهنگی-مذهبی قوی دارد. در بافت تاریخی محله قنبریگ، خانه‌ها و بناهای با ارزش تاریخی و فرهنگی بسیاری از جمله خانه محمودی وجود دارد که علاوه بر بالا بودن ظرفیت فرهنگی-گردشگری، که تعدد این ابنیه و فضاهای بار ارزش ظرفیت‌های فرهنگی برآمده در سابقه طولانی مدت بافت اجتماعی و فرهنگی آن را نشان می‌دهد.

بنا بر آنچه گذشت، بازآفرینی فرهنگ‌مبنا در پروژه‌های انجام شده و پژوهش حاضر، بدون آن‌که در عنوان اشاره‌ی مستقیمی به اقتصاد داشته باشند، سیاست‌های اقتصاد مبتنی بر مولفه‌های فرهنگی را به مرکز شهرها ارائه می‌کنند و سعی دارند بیشترین میزان تولیدات فرهنگی و اشتغال را فراهم نمایند. در همین حال، به این دلیل که رویکرد فرهنگی بر تداوم تاریخی و استفاده هرچه بهتر از میراث فرهنگی شهر تأکید می‌ورزد، امر حفاظت و احیاء آثار و بافت تاریخی، به سرفصلی جدایی‌ناپذیر از این فرآیند بدل می‌شود و این مزیت را دارد که رونق اقتصادی و بازگشت سرمایه، نه در انجام طرح‌های تخریب و بازسازی، که با حفاظت، احیاء، مرمت و معاصرسازی حاصل می‌شود. تفاوت این رویکرد با رویکردهای پیشین مرمت شهری تفاوتی ساختاری و محتوایی است که از مفهوم گسترده فرهنگ و رویدادهای فرهنگی، به عنوان عامل رونق اقتصادی، رشد اجتماعی و در کل کاتالیزور و تعدیل‌کننده فرایند بازآفرینی استفاده می‌کند. این کار در قالب انواع فعالیت‌های مرتبط با فرهنگ و هنر و طراحی برای تأمین بستر رویدادهای فرهنگی صورت می‌گیرد. در پژوهش حاضر و در تلاش برای اکتشاف ظرفیت‌های فرهنگی مبتنی بر دیدگاه‌های جامعه فرهنگی ساکنین در بافت، استفاده از نظریه برپایه و تحلیل محتوای ترجیحات و ادراکات می‌تواند وجهی متمایزکننده با دیگر پژوهش‌ها باشد.

۵. نتیجه گیری

بر اساس راهبرد اصلی پژوهش، ۳۱۲ مقوله گزاره‌ای (کدگذاری باز) و ۵۰ طیف مفهومی (کدگذاری محوری) و در مرحله پایانی، ۱۰ مقوله اصلی (کدگذاری انتخابی) ساختار مضمونی پژوهش را تشکیل دادند. "تداوم حیات و وحدت فرهنگی محله" که مقوله کانونی است، برآیند روند تحلیل و استنتاج از مراحل قبلی است و از آن جایی که، در نظریه زمینه‌ای اکتشاف و تدقیق مفاهیم از بستر اجتماعی حاصل می‌گردد، فرهنگ چه در قالب لایه‌های زیرین سازمان اجتماعی بافت (خرده فرهنگ‌ها، تجربه زیسته اجتماعات محلی و میراث ناملموس) و چه در ظهور عناصر فرهنگی (ابنیه و فضاها) مسیر اصلی برای حصول بازآفرینی فرهنگ مبنا می‌باشد. لازم به ذکر است که، انباشت تجارب، مفاهیم و آموزه‌های فرهنگی در بافت‌های تاریخی چه به صورت عام و چه در محله قنبریگ به صورت

خاص، در طول زمان این ساختارهای شهری را واجد زیرساختی قابل ارجاع می‌کند که در هر راهبرد مداخله باید مورد بازخوانی و معاصرسازی قرار گیرد.

رویکرد "فرهنگ‌منا" در بازآفرینی شهری، به عنوان رویکردی امروزی و یکپارچه‌نگر، فعالیت‌ها و رویدادهای فرهنگی را عامل تسهیل‌کننده و نیرومحرکه‌ی بازآفرینی شهری می‌داند. توجه به نقش فرهنگ، استفاده از ارزش‌های تاریخی و فرهنگی به عنوان منابعی برای توسعه، و توجه به گذران اوقات فراغت مردم، مهم‌ترین ابعاد این رویکرد هستند. در این رویکرد ضمن توجه به منافع مالی و اقتصادی در پروژه‌های شهری، مسیر سرمایه‌گذاری در راستای ایجاد مراکز فرهنگی و هنری و گذران اوقات فراغت تعیین می‌شود که از این طریق، علاوه بر بازگشت سرمایه، به دلیل ایجاد جذابیت‌های خاص برای حضور مردم، ابعاد اجتماعی برنامه‌ریزی مانند هویت، انسجام و شبکه‌های اجتماعی مناطق و شهرهای بازآفرینی شده، تقویت می‌شوند.

محله قنبریگ، به سبب وجود منابع، فضاها و بافت فرهنگی ویژه خود در شهر لار، اولویت‌ها و پیشنهادات زیر را در راستای بازآفرینی فرهنگ‌منا می‌تواند در دستور کار داشته باشد:

* استفاده از ظرفیت ابنیه و زیرساخت‌های تاریخی مانند خانه محمودی، آب‌انبار و ده‌نشیر محله قنبریگ (یکی از عمیق‌ترین سازه‌های ده‌نشیر لار)، حمام میر (از اولین حمام‌های تاسیس شده در لار)، کاروانسراهای نو و گلشن، سابات‌ها و ... به عنوان عناصر هویت بخش محله

* استفاده از امتیاز نزدیکی به قطب تجاری شهر که بازار قیصریه منحصر به فرد لار و کاروانسراها می‌باشد؛ این موضوع از سویی باعث رونق اقتصادی و از سویی دیگر، با حضور تجار و افراد سرشناس با موقعیت اجتماعی بالا در این محله سرزندگی اجتماعی را به همراه خواهد داشت.

* از شاخص‌های فرهنگی-تاریخی محله مذکور، اولین مکتب‌خانه (در گویش محلی کُتاب)، اولین بهداری، اولین حمام‌ها و اولین کتابخانه بوده‌است که این مساله نشان از سابقه و ظرفیت اجتماعی-فرهنگی محله مذکور است که با تغییر کاربری بخش‌های باقیمانده از ابنیه مذکور و تغییر به موزه، کافه هنر و ... بسستر تبدیل به محله فرهنگی نیز مهیاتر خواهد شد.

* رویداد محوری از سیاست‌های تثبیت شده در بازآفرینی فرهنگ مبناست که در محله قنبریگ نیز به عنوان یکی از کانون‌های اصلی رویدادهای مذهبی در مقیاس شهری می‌توان تداوم و تقویت این رویدادها را به عاملی تاثیرگذار در سرزندگی بافت بدل نمود.

* بر اساس یافته‌های پژوهش، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های بافت اجتماعی محله، اتحاد و همدلی میان شهروندان است که با وجود کمتر شدن سکونت اهالی بومی محله، همچنان حس حمایت‌گرانه، حفاظت از منافع خود و دیگری و همچنین اتحاد بین اهالی ساکن و سابق محله قابل تامل است. در چنین بافت‌هایی حفظ و تقویت سرمایه اجتماعی عاملی مهم در تداوم حیات پایدار بافت است.

کتاب نامه

۱. اسحاقیه، ع.، صالحی، م. و رشیدی، م. (۱۳۹۸). سنجش پتانسیل ظرفیت های بازآفرینی فرهنگ مینا در محله فهادان یزد با هدف توسعه گردشگری در محله گردشگری شهری، ۶ (۲)، ۷۴-۵۹.
۲. ایزدی، م.، قلعه نوئی، م. و خان محمدی، م. (۱۳۹۹). تبیین مدل محله فرهنگی در بافت های تاریخی برای توسعه اقتصاد و حضور صنایع خلاق (مورد پژوهی: خیابان لاله زار تهران)، نشریه باغ نظر، ۱۷ (۱۷)، ۱۸-۵.
۳. باغبانی، پ. (۱۳۹۵). بازآفرینی فرهنگ مینای مراکز شهری با تاکید بر طراحی زمینه گرا. پایان نامه کارشناسی ارشد طراحی شهری. دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی.
۴. پژوهان، م. و پور مقدم، ز. (۱۳۹۷). برنامه ریزی راهبردی گردشگری شهری با رویکرد بازآفرینی فرهنگ مینا در بافت های تاریخی (مطالعه موردی: بافت قدیم شهر رشت). فصلنامه مطالعات شهری، ۲۷ (۷)، ۵۳-۶۶.
۵. پورذکریا، م. و فدایی نژاد، س. (۱۳۹۸). بازخوانی رویکرد بازآفرینی فرهنگ-مینا در ساخت شهر خلاق (تدوین چارچوب تحلیلی بازآفرینی قطب خلاق و فرهنگی، باغ نظر، ۱۶ (۷۷)، ۵-۱۴.
۶. حناچی، پ.، دیبا، د. و مهدوی نژاد، م. (۱۳۸۶). حفاظت و توسعه در ایران (تجزیه و تحلیل تجارب مرمت در بافت های باارزش شهرهای تاریخی ایران). نشریه هنرهای زیبا، ۳۲، ۵۱-۶۰.
۷. دیاریان، ن. (۱۳۹۱). تدوین راهبرد بازآفرینی شهری با تاکید بر مفهوم محله فرهنگی نمونه موردی: بافت درونی شهر همدان. شیراز: پایان نامه کارشناسی ارشد شهرسازی گرایش برنامه ریزی شهری. دانشکده هنر، معماری و شهرسازی دانشگاه شیراز.
۸. ذبیحی، ح.، شیعه، ا. و هاشمی، م. (۱۳۹۹). مکان یابی موقعیت پردازهای محرک توسعه در بافت های ناکارآمد شهری (مورد پژوهی: ناحیه ۲ منطقه ۱۸ شهرداری تهران). نشریه باغ نظر، ۱۴ (۱۷)، ۵۱-۶۲.
۹. شبانی، ا. و ایزدی، م. (۱۳۹۳). رویکردی نوین به بازآفرینی شهر خلاق. مجله نقش جهان دانشگاه تربیت مدرس. ۴ (۲)، ۶۳-۵۴.
۱۰. صحراپیان، ز. و موحد، ع. (۱۳۹۶). تحلیل و شناسایی پهنه های زمینه ساز توسعه خلاق بافت های فرسوده با تاکید بر گردشگری (مطالعه موردی: محله فهادان شهر یزد). نشریه آمایش جغرافیایی فضا، ۲۶ (۷)، ۳۱-۴۸.
۱۱. فراستخواه، م. (۱۳۹۵). روش تحقیق کیفی در علوم اجتماعی با تاکید بر "نظریه برپایه" (گرندد تئوری GTM). تهران: نشر آگاه.
۱۲. لطفی، س. (۱۳۸۹). بازآفرینی شهری به سوی زبانی مشترک برای مرمت و حفاظت شهری در ایران. نشریه آبادی، ۳۲ (۲)، ۱۵۰-۱۸۰.
۱۳. لطفی، س. (۱۳۸۹). بازآفرینی شهری فرهنگ مینا: تعاملی بر بن مایه های فرهنگی و کنش بازآفرینی. نشریه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی، ۴۵ (۳)، ۴۹-۶۲.
۱۴. لطفی، س.، شعله، م. و علی اکبری، ف. (۱۳۹۶). تدوین چارچوب مفهومی کاربست اصول و آموزه های بازآفرینی شهری فرهنگ مینا (مورد پژوهی: بافت تاریخی شیراز). معماری و شهرسازی ایران، ۱۳ (۱۳)، ۲۲۹-۲۴۵.

۱۵. مامفورد، ل. (۱۳۸۵). فرهنگ شهرها. مترجم: عارف اقوامی مقدم، تهران: مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
۱۶. مرادی، ف.، زرابادی، ز.، و ماجدی ح. (۱۳۹۸). واکاوی اصول بازآفرینی شهری فرهنگ مینا با رویکرد ارتقای رقابت پذیری. *باغ نظر*، ۱۶ (۷۰)، ۵-۱۶.
۱۷. مشاورین دانشگاه شیراز (۱۳۹۶). طرح تفصیلی ویژه بافت تاریخی لار. شیراز: مشاورین دانشگاه شیراز.
18. Chin-Tay P., & Coca-Stefaniak, J.A. (2010), Cultural urban regeneration practice and policy in the UK and Singapore. *Asia Pacific Journal of Arts and Cultural Management*, 7(1), 512-527
19. Chiu. Y.H., Lee, M.Sh. (2019). Culture-led urban regeneration strategy: An evaluation of the management strategies and performance of urban regeneration stations in Taipei City. *Habitat International*, 86, 1-9.
20. Council for Cultural Co-operation (1995). *Culture and neighbourhoods*. Volume 1. Strasbourg: *Council of Europe Publishing*
21. Della L. M., & Trunfio. M. (2018). The role of the private actor in cultural regeneration: Hybridizing cultural heritage with creativity in the city. *Cities*, 82, 35-44.
22. Falanga, R., & Correa, N.M. (2021). Tackling urban disparities through participatory culture-led urban regeneration. Insights from Lisbon. *Land Use Policy*, 108, 105478.
23. Fan, D. D., & Kim, S.H. (2019). The Study on the Residential Space in Culture-led Urban Regeneration: A case study of Residential Space in Henan. *E3S Web of Conferences*, 79, 01005.
24. Florida, R. (2002). *The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York: Basic Books.
25. Gdaniec, C. (2000). Cultural industries, information technology and the regeneration of post-industrial urban landscapes. Poblenou in Barcelona – a virtual city? *Geojournal*, 50, 379-387
26. Kim, J.Y. (2016). Cultural entrepreneurs and urban regeneration in Itaewon, Seoul. *Cities*, 56, 132-140
27. Landry, C. (2000). *The Creative City: A toolkit for urban innovators*. London & Sterling: Earthscan.
28. Landry, C., Greene, L., Matarasso, F., & Bianchini, F. (1996). *The art of regeneration-Urban renewal through cultural activity*. Stroud & Glos: Comedia & The Round.
29. Li, j. (2020). Culture and tourism-led peri-urban transformation in China – The case of Shanghai. *Cities*, 99, 102628.
30. Liu, Y. (2019). Event and sustainable culture-led regeneration: Lessons from the 2008 European Capital of Culture, Liverpool. *Sustainability*, 11(7), 1869.
31. Luo, D., & Li, S.L. (2019). Research on policy path of culture-led regeneration: Based on government roles analysis. Proceedings of 22nd International Conference on Advancement of Construction Management and Real Estate, CRIOCM 2017pp. 209-216.
32. Murawska, S., Grzelak-Kostulska, E., Dąbrowski, L.S., Biegańska, J., & Smoliński, P. (2021). Culture-led regeneration as a vital instrument for preserving the cultural heritage of historical parks in Poland. *Muzeologia a Kulturne Dedicstvo*. 9(1), 41-61.
33. Murawska. S.S. (2020). Railway feat. culture – Rumia library effect as an example of the influence of culture-led regeneration in a medium-sized city in Poland. *Cities*, 106, 102875.
34. Nedučín. D., Krklješ, M., & Gajić, Z. (2019). Post-socialist context of culture-led urban regeneration – Case study of a street in Novi Sad, Serbia. *Cities*, 85, 72-82.

35. Niu, S., Lau, S.S.Y., Shen, Z., & Lau, S.S.Y. (2018). Sustainability issues in the industrial heritage adaptive reuse: rethinking culture-led urban regeneration through Chinese case studies. *Journal of Housing and the Built Environment*, 33(3), 501-518.
36. Yu, T., Tang, Q., Wu, Y., Wang, Y., & Wu, Z. (2019). What determines the success of culture-led regeneration projects in China? *Sustainability*, 11(18), 4847.